

Rekenkamer Amsterdam

Postbus 202
1000 AE Amsterdam

Gemeente Amsterdam
T.a.v. gemeenteraad
Postbus 202
1000 AE Amsterdam

datum 3 september 2019
ons kenmerk RA_19_150
behandeld door C. Cordeiro
onderwerp Opvolgingsonderzoek AEB

Geachte leden van de gemeenteraad,

Het geplande opvolgingsonderzoek AEB gaan we niet uitvoeren. Het is niet mijn gewoonte om u op de hoogte te stellen van een wijziging in onze planning. In dit geval leek het mij echter zinvol om mijn overwegingen met u te delen en daarbij ook kort stil te staan bij het onderzoek dat het college wil laten uitvoeren naar de oorzaken van de huidige problemen bij AEB.

In ons onderzoeksprogramma 2019 heb ik bij het opvolgingsonderzoek naar AEB al een slag om de arm gehouden. Ik vroeg me af of dat onderzoek nog wel zinvol was gezien de veranderde context. Het oorspronkelijke onderzoek is een onderzoek naar de verzelfstandiging van AEB dat ik in 2015 op uw verzoek heb uitgevoerd. Na een korte oriëntatie begin dit jaar heb ik besloten om het opvolgingsonderzoek daadwerkelijk te starten. De bevindingen van destijds waren nog steeds relevant gegeven de tegenvallende financiële resultaten van AEB, het verscherpt toezicht van de Omgevingsdienst en de cruciale rol van AEB in de gemeentelijke energie- en warmtetransitie. We hebben die rol besproken in onze recente rapporten Grip op Westpoort Warmte (2018) en Verduurzaming warmtevoorziening (2019). Voor wat betreft de start van het opvolgingsonderzoek wilde ik aansluiten bij de drie bestuursopdrachten die het college, naar aanleiding van een herijking AEB (2017) heeft laten uitvoeren.

Vlak voor het zomerreces werd Amsterdam onaangenaam verrast door de grote problemen bij AEB. De veranderde situatie van AEB en de belangrijke besluiten die de komende maanden door het college en raad dienen te worden genomen, maken dat ik het niet opportuun vind om op dit moment ons opvolgingsonderzoek in de huidige vorm te vervolgen. Het leek me echter wel zinvol om een kanttekening te plaatsen bij de onderzoeksopdracht aan de externe onderzoekscommissie die de oorzaken en gevolgen van de ontstane situatie bij AEB moet onderzoeken. U wordt immers als raad binnenkort uitgenodigd tot het uiten van wensen en bedenkingen over dit onderzoeksvoorstel.

Het onderzoek dat het college wil laten uitvoeren, lijkt zich te concentreren op een reconstructie van de oorzaken voor de onveilige situaties en de technische en organisatorische incidenten. Ieder onderzoek moet een focus kennen en deze invalshoek is natuurlijk logisch ge-

geven datgene wat er is gebeurd. Toch pleit ik voor een breder perspectief. Ik ben bang dat een verder liggende oorzaak als het governance vraagstuk anders onderbelicht blijft. Vragen die in mijn ogen nu ontbreken zijn:

- Waarom is de gemeente er niet in geslaagd om op adequate wijze invulling te geven aan het sturen en beheersen van en het toezicht houden op deze gemeentelijke deelneming?
- Was bij de gemeente voldoende duidelijk met welke activiteiten van AEB publieke en private belangen werden gediend?
- Werden de verschillende rollen die de gemeente heeft ten opzichte van AEB – dat zijn er nog meer dan nu genoemd in het onderzoeksvoorstel - voldoende onderkend en ingevuld?
- Was er sprake van een goede rolverdeling tussen college en raad, binnen het college en binnen het ambtelijke apparaat?
- Beschikte de gemeente over voldoende specifieke kennis en informatie of is er door de verzelfstandiging van AEB een (te) grote kennisachterstand bij de gemeente ontstaan?
- Tot slot, maar zeker niet in de laatste plaats: waarom zijn eerdere signalen genegeerd?

De laatste vraag veronderstelt dat er signalen zijn geweest. We hebben dat niet systematisch onderzocht. Maar ik ken wel de signalen uit onze onderzoeken die wijzen op een fundamenteel probleem in de sturing, risicobeheersing en toezicht op de deelneming AEB. Ik wil hier in deze brief kort een opmerking over maken. Niet om nu alsnog ons gelijk te halen. Dat gelijk is achteraf altijd betrekkelijk en ik vind het nu ook niet zo relevant. Het gaat mij vooral om de houding van de gemeentelijke organisatie en het college bij signalen in dit dossier. Naar aanleiding van ons onderzoek in 2015 naar de verzelfstandiging van het AEB hebben we het college aanbevolen om het *aandeelhouderschap actiever* in te vullen door vragen te blijven stellen over bijvoorbeeld de dividendverwachtingen en de voortgang van de transitieprojecten. Waarom vonden we deze aanbeveling indertijd nodig? Allereerst omdat we constateerden dat de gemeente tijdens het verzelfstandigingsproces ook al laks omging met signalen. Aan de opvolging van de aanbevelingen van de Galan Groep om de bedrijfsvoering up-to-date te maken werd geen aandacht besteed. Er was voldoende tegenspraak georganiseerd in het kader van het verzelfstandigingsproces, maar de verzamelde informatie werd niet waarneembaar gebruikt. In de tweede plaats hadden wij de indruk dat de risico's voor de gemeente na verzelfstandiging werden onderschat. De gemeente leek in de veronderstelling te leven dat met de verzelfstandiging de problemen van de eigen afdeling AEB buiten de deur waren gelegd.

Ik vraag me vier jaar later af wat het college gedaan heeft met deze aanbeveling om het *aandeelhouderschap actiever* in te vullen. In ons recente rapport Grip op Westpoort Warmte sporen we het college in onze aanbevelingen aan om direct actie te ondernemen omdat de gemeente financiële en juridische risico's loopt. Het feit dat de contracten rommelig in elkaar zitten, was overigens al in 2013 tijdens het verzelfstandigingsproces van AEB door het college zelf gesignaleerd. Westpoort Warmte zou na de verzelfstandiging de problemen moeten gaan oplossen, zo was de gedachte. Nu, naar aanleiding van ons rapport, wordt het probleem bij AEB gelegd. AEB krijgt per brief het verzoek van het college om een aantal onvolkomenheden in verschillende contracten te repareren vóór februari 2019. Deze contracten zijn voor zover

wij hebben kunnen waarnemen nog steeds niet aangepast. Een meer alerte houding had de problemen die in de zomer van 2019 naar buiten kwamen natuurlijk niet kunnen voorkomen. Daarvoor was het al te laat. Maar het laat ook nu nog niet de actieve houding zien waarvoor wij al in 2015 hebben gepleit.

Een onderzoek naar AEB is zeker nog niet definitief afgevoerd van onze onderzoeksagenda. Op dit moment weet ik nog niet wat de focus van dat onderzoek zal zijn en wanneer we dat zullen gaan uitvoeren. Gegeven de door het college aangekondigde onderzoeksactiviteiten zal dat waarschijnlijk niet op korte termijn zijn. Maar als u als raad komt met een verzoekonderzoek en vraagt om sneller in actie te komen, zal ik dat natuurlijk zoals altijd met een positieve grondhouding overwegen.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized initials 'J.A.' followed by a long horizontal line and a large, sweeping flourish below.

dr. J.A. de Ridder
directeur Rekenkamer Metropool Amsterdam